HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כל [א]שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח ישן וקולייס האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ש"מ: ולא יפקיענה בסודרין: והא דתנן [ב]נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא רבי יוסי היא ולא רבנן אמר רב נחמן [א]בחמה דכ"ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות החמה מר סבר גזרינן [ב]תולדות החמה אטו תולדות האור ומר סבר לא גזרינן: ולא יטמיננה בחול: וליפלוג נמי ר' יוסי בהא רבה אמר גזרה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח מיתיבי רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ ליכא למיגזר אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזר סתם גג לית ביה עפר ת"ש מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין וכו' בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי איכא למימר מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ארישא קאי לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן אמר להו ההוא תולדות אור הוא °דחלפי אפיתחא דגיהנם אמר רב חסדא

ממעשה

גמ' כל שבא בחמין. כל מלוח שבא בחמין מע"ש חוזרין ושורין אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר: **מדיחין.** שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין: **חוץ מדג מלוח ישן או קולייס האיספנין.** דג שקורין טונינ"א: **שהדחתו זהו גמר מלאכתו.** מדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו בישולו וחייב: **והא דתנן.** בפרק חבית נותנין כו' המים: **צונן בחמה.**[ג] בשמש: **דשרי.** דאין דרך בישולו בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא: **בתולדות האור.** כגון אם הוחם הסודר הזה באור מתחילה: **דאסיר.** דהוי בישול: **תולדות חמה.** שהוחם הסודר בחמה: **אטו תולדות האור.** דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו: **שמא יטמין ברמץ.** דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרווייהו דרך הטמנה מה לי רמץ מה לי חול ומשום הכי מודה ר' יוסי: **שמא יזיז עפר.** שמא לא יהא שם חול עקור לכל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא: **עפר תיחוח.** כלומר תיחוח בעומק דליכא למיחש למזיז: **גג רותח.** שרתחו חמה: **ואין מגלגלין בסיד רותח.** דהוא תולדות האור: **ליכא למיגזר.** בגג רותח דהא לא מטמין ליה: **אלא.** לשמא יזיז עפר ויכסנו בו ליגזר: **לתוך אמה של חמין.** וחמי טבריא לאו תולדות האור נינהו ואפ"ה אסרו להו ומודה בהא ר' יוסי: **דדמיא להטמנה.** שמטמין מים במים: **מי סברת מעשה (א) אסיפא קאי.** לסייעתא דחול ואבק ולאורויי דתולדות חמה כי האי גוונא אסירי לדברי הכל: **ארישא קאי.** אפלוגתא ורבנן הוא דאמרי לה אבל לר' יוסי כה"ג לא מיתסר אלא משום דהני תולדות האור נינהו: **והא מעשה.** דחמי טבריא דתולדות חמה נינהו ודמי לאפקעתא דסודרין דליכא למגזר לשמא יזיז ואסרי להו:

בטלה

להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ א)[א]ושמא יחתה ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא הוה דמי להטמנה וליכא למילף מינה דאיכא למימר דאסרי להו מפני שמבשל המים צוננין[ג] ונראה לו דסילון[ד] לא היה מתערב בחמין כי היה מוקף מחילות מכל צד והיו מתחממין המים צוננים שבסילון מחמת חמי טבריא[ה] ולא היו רוחצים בחמי טבריא עצמן לפי שריחן רע והשתא דמיא להטמנה שמים צוננין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם[ו]:

כל שבא בחמין מלפני השבת. פירוש שנתבשל לגמרי כדמפרש לקמן בפרק חבית (דף קמה:) כגון תרנגולת דרבי אבא שורין אותו בחמין[ז] אפילו בכלי ראשון[ח] וכל שלא בא כו'[ט] מדיחין אותו[י] לפירוש רשב"א דמפרש דעירוי[יא] ככלי שני[יב] אתי שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי[יג] אבל לפר"ת דמפרש דעירוי[יד] הוי ככלי ראשון[טו] ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא"כ מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי[טז] ואומר ר"י דאפילו בכלי שני[יז] אין שורין דהואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל ואע"ג דתנן לקמן (דף מב:)[יח] אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי[יט] היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל א"נ[כ] ה"ה שורין אותו כיון דאיירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הויא גמר מלאכה במליח הישן וקולייס האיספנין: **שמא** יטמין ברמץ. אבל הפקעת סודרין לא גזרו אטו שמא יטמין ברמץ דסודרין לא דמו לרמץ ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי ר' יוסי למיגזר דאין דרך לחממן כל כך שלא יהיו נשרפין: **מפני** שמזיז עפר ממקומו. פי' בקונטרס מתוך שלא יהיה לו חול עקור כל הצורך לכסות אתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וצריך לומר לפי פירוש הקונטרס גזירה שמא יחפור הגומא לטמון הבילה בתוכה ור"ת ב)הקשה לפירוש הקונטרס דמאי דמשני בסמוך סתם גג לית ביה עפר אדרבה הא סתם גג יש בו מעזיבה וכיון דגזרינן שמא יחפור לגזור שמא יחפור במעזיבה ויכסה ועוד שמצא בספרים ישנים מפני שמזיז עפר ממקומו ולפירוש הקונטרס צריך לגרוס[כב] שמא יזיז ומפרש ר"ת שמזיז עפר שהוא מוקצה ממקומו כשתוחב הבילה בתוך העפר וסבר רב יוסף דטלטול מן הצד שמיה טלטול ואיכא בינייהו עפר תיחוח היינו[כג] שהוא תיחוח כל כך כשמניח הבילה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידים והשתא אתי שפיר דסתם גג לית ביה עפר כל כך שיוכל להטמין בתוכו דלחפירת מעזיבה לא חיישינן ולפירוש זה הוה מצי למימר איכא בינייהו עפר מוכן ובלאו הכי איכא בינייהו טובא כגון גג דאית ביה עפר שמא יטמין ליכא למימר ושמא יזיז איכא וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז אבל קשה לרשב"א דקאמר בסמוך אלא למ"ד שמא יזיז עפר לגזור ולהאי פירוש לא שייך למימר לגזור אלא הוה ליה למימר ליתסר ויש ליישב דמשום דכל איסורי דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא ועוד פירש רבינו תם בספר הישר שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפילו בעפר תיחוח כגון חול ואבק דרכים כדמוכח בבילה (דף ח. ושם) דקאמר והא קעביד כתישה בעפר תיחוח והא קעביד גומא אלמא בעפר תיחוח שייך נמי גומא והא דקאמר הכא איכא בינייהו עפר תיחוח היינו כל כך תיחוח כשמניח בילה עליו נשקעת מאליה דבההוא ודאי לא שייך חורש וקשה לפי' דלמאי פליג רבה ארב יוסף ולא חייש למה שמזיז עפר מדקאמר אלא למאן דאמר שמזיז כו' משמע דלרבה ניחא ויש לומר דרבה סבר דלא שייך גומא אלא כשנוטל בידו מן העפר ונשאר מקום מן הגומא אבל בנעילת בילה לא שייכא גומא לפי שאינה ניכרת:

איכא בינייהו עפר תיחוח. פירש בקונטרס דבעפר תיחוח לא שייכא גומא והא דמשמע בבילה (שם) דבעפר תיחוח נמי שייך גומא צריך לומר לפי' דהתם איירי שיש מעט עפר תיחוח וסביבו קרקע קשה דכשמסיר עפר תיחוח תשאר הגומא קיימת[כד] אבל הכא כשיש עפר תיחוח הרבה[כה] כשיעשה גומא אינה מתקיימת[כו] כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים לפי שאין הקרקע קשה[כז]:

ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח. קשה אדמפליג בין תולדות חמה לתולדות האור לפלוג בתולדות חמה גופייהו בין גג רותח לחול ואבק דרכים וגג דאית ביה עפר ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ אתי שפיר דמפליג בין גג רותח לסיד רותח שלא כדרך הטמנה אבל בתולדות חמה גופייהו לא מצי למיפלג אלא בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו על גביו שרי: **אלא** למ"ד שמא יזיז וכו'. וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ והא מהאי טעמא אסרינן להטמין בדבר המוסיף הבל ויש לומר דמבעוד יום איכא למיגזר שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה אבל הכא לא שייך למיגזר דאטו אי שרינן לבשל בחמי חמה ניחוש דילמא אתי לבשל בחמי אור בשבת וא"ת הא אסרינן משחשיכה להטמין אף כשאין מוסיף הבל גזירה שמא ירתיח ויש לומר דהני מילי בדבר המבושל איכא למיחש שמא ירתיח אבל בישול גמור כי הכא לא טעו אינשי אטו תולדות חמה:

ממעשה

מסורת הש"ס

א) לקמן קמה:, ב) שם קמו:, ג) [צ"ל הצונן. מים צוננין בחמה. וכו'. מאור דבש],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי סברת מעשה טבריא אסיפא:

גליון הש"ס

גמרא דחלפי אפיתחא דגיהנם. עיין חולין דף ח ע"א תוס' ד"ה בחמי טבריא:

מוסף רש"י

כל שבא בחמין. כלומר שנתבשל (לקמן קמה:). שורין אותו בחמין בשבת. כדי שיהא נימוח (שם). וכל שלא בא בחמין מלפני השבת. כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי על ידי הדחק (שם). מדיחין אותו. ולא אמרינן זהו בישוליה, אבל לא שורין (שם). חוץ מן המליח ישן. דג מליח של שנה שעברה (שם). וקולייס האיספנין. שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו על ידי הדחה בחמין, והנך אפילו הדחה נמי לא, שזהו גמר מלאכתן והוי בישול (שם). נותנין תבשיל לתוך הבור. שאין בו מים (לקמן קמו:). בשביל שיהא שמור. שלא יסריח מחמת החום (שם). ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו. כלי מלא מים יפים לתוך מקוה מים רעים להשתמר שיצטננו ולא יחמו (שם).

תוס' ישנים

א) וביו"ט נמי אסרי שמא יחתה דאף ביו"ט אסור לחתות לצורך רחילה ב:

ב) ואין נראה כ"כ קושיא דלא חיישינן שמא יחפור במעזיבה כא אלא בחול דוקא חיישינן ובשאין לו כל הצורך וחסר לו מעט:

רבינו חננאל

כענין מליח ישן וקוליס האיספנין שהדחתן היא גמר מלאכתן. ולא יפקיענה בסודרין, ור' יוסי מתיר. ואוקמה רב נחמן [בחמה כ"ע לא פליגי דשרי] בתולדות האור כולי עלמא לא פליגי (דשרי) [דאסור], כי פליגי בתולדות חמה, ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות אור, ור' יוסי סבר לא גזרינן. ואמרו ליה רבנן לרבי יוסי והא מעשה שעשו אנשי טבריא תולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן לאנשי טבריא. אע"ג דדחי ר' יוסי ואמר תולדות אור הן, קי"ל כת"ק. אמר רב חסדא

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ג ופכ"ב הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף ג:

לעזי רש"י

טונינ"א. טונה.

מוסף תוספות

א. [וקשה] למה אסרו ביו"ט, דהא איסור הטמנה בדבר המוסיף אינו אלא בערב שבת גזירה שמא יחתה בגחלים, וחתויי גחלים מותר הוא ביו"ט. ריטב"א. ב. דכיון דרחיצה אסורה ביו"ט, וכוונתם במים אלו לרחיצה. ריטב"א. ג. בחמי טבריה. ריטב"א. ד. זה הי' עובר בתוך האמה ופיהו יוצא לחוץ. פי' הר"ן לט: סוד"ה ממעשה. ה. ומימיו יוצאין ונשפכין לגומא שבקרקע. פי' הר"ן לט: סוד"ה ממעשה. ו. והו"ל מטמין בדבר המוסיף שאסרו חכמים. ריטב"א. ז. כדי שתתרכך יותר. פי' הר"ן. ח. לאחר שהועבר מן האש. תוס' הרא"ש. ט. שלא נתבשלה כ"צ, אע"פ שנתבשלה כמאכל ב"ד, דתו לא אפשר לאחיובי עלה משום בשול, אפ"ה. פי' הר"ן. י. כלומר, אין שורין אותו בכלי ראשון, אבל שופכין מכלי ראשון עליו. תוס' הרא"ש. משום דכיון דע"ג האור ממש אסור וכו' בתולדות האור נמי מחמרינן לי' הואיל ולא נתבשל כ"צ. פי' הר"ן. יא. מכלי ראשון. ריטב"א. לאו ככלי ראשון הוא, [אלא]. פי' הר"ן. יב. ואפי' כדי קליפה לא מבשל. ריטב"א. יג. דאין כאן בישול. תוס' הרא"ש. יד. דכלי ראשון. פי' הר"ן. טו. קשה, אמאי שרי לשפוך עליו מכלי ראשון. תוס' הרא"ש. אפי' הדחה תיתסר, דכלי ראשון מבשל הוא קצת, אפי' בהדחה. ריטב"א. טז. דכלי שני אינו מבשל, אבל. יז. (ו)דוקא מדיחין, ואינו צריך. תוס' הרא"ש. יח. האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין. תוס' הרא"ש. יט. אלמא שרי לשרות בכלי שני. תוס' הרא"ש. כ. (ו)לאו דוקא מדיחים. ריטב"א. כא. דה"ק דסתם גג לית ביה עפר דניחוש ביה שמא יחפור, שלא יקלקל את הגג. תוס' הרא"ש ד"ה סתם. כב. גזירה. תוס' הרא"ש ד"ה סתם. [און] דסתם גג הוא טוח בטיט יפה ובסיד, ואשדאם חופר, אינו עוקר משם עפר אלא כעין רגבים מדובקים. ריטב"א. כג. דאפי' טלטול מן הצד ליכא, שאינו מטלטל, אלא. הגהות מרדכי. כד. בדפנות של קרקע קשה. רשב"א. כה. בעומק ומן הצדדין, ובעפר תיחוח ממש דליכא משום גומא. רשב"א. כו. וכשנוטל ממנו לעשות גומא היא מתמלאת מיד מן העפר שסביבותיה. ריטב"א. כז. והשתא ליכא גומא כלל. ריטב"א.